


Araştırma Makalesi

# Platon'un Şair ile Husumeti Bağlamında Lord Byron Analizi

*An Analysis of Lord Byron in the Context of Plato's Hostility to Poet*

Dilek YİĞİT<sup>1</sup> Zuhale KARAKOÇ DORA<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Doç. Dr., Hazine ve Maliye Uzmanı, dilek.yigit@hmb.gov.tr 

<sup>2</sup> Doç. Dr., TBMM Kahramanmaraş Milletvekili, zuhal.dora@yahoo.com 

**Öz:** Edebiyat/şair ile toplum/siyaset arasında etkileşim olduğu yerleşik bir görüştür, ancak dünya genelinde siyaset bilimi alanında ilgi çekici bir araştırma alanı olmasına rağmen, Türkiye'de bu konuda akademik çalışma eksikliği dikkat çekicidir. Nitekim, edebiyat/şair ile toplum/siyaset arasındaki etkileşim üzerindeki tartışmaların Antik Yunan'a kadar geri gittiği Platon'un şairin toplum/siyaset üzerine etkisine dair düşünmüş ve yazmış olmasından anlaşılmaktadır. Yazılarına genel bir bakış, Platon'un şairin ve şiirin toplum ile politika üzerinde sahip olabileceği etkiyi kabul ettiğini göstermektedir. Ancak Platon şairin toplum ve siyaset üzerine etkisinden hiç hoşlanmamaktadır. Platon'a göre şair, insanların karakterlerini ve duygularını etkilemekte, insanları gerçeklikten uzaklaştırmakta, duyguların kanunların yerini almasına sebep olmaktadır. Bu nedenle şairin Platon'un ideal devletinde yeri yoktur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Platon'un şair hakkındaki kanaatini yaşamı boyunca tanıdığı, bildiği şairler üzerinden oluşturduğu, dolayısıyla düşmanlığının çağdaşlarına yönelik olduğudur. Ancak Platon'un şair ile husumetinin kaynağı şairin kişiliği değil, toplum/siyaset üzerine etkisi olunca, Platon'un eleştirdiği şair her dönem karşımıza çıkabilir. Bu makale Platon'un perspektifinden Lord Byron'ı analiz edecek ve şu soruya bir açıklama ve cevap getirmeye çalışacaktır: Onlar çağdaş olsalardı, Platon Lord Byron'ı eleştirebilir miydi? Eğer öyleyse, nasıl?

**Anahtar Kelimeler:** Platon, Lord Byron, şiir, şair, edebiyat, siyaset

**Abstract:** It is an established view that there is considerable interaction between literature/poetry and society/politics but there has been a remarkable dearth of academic study on the subject in Turkey albeit it being an attractive area of research in the field of political science across the world. Indeed, as long ago as in ancient Greece the great philosopher Plato thought it an important matter for societies and he produced books in which he certainly looked into the subject quite closely. A cursory look at his writings seems to suggest that Plato does acknowledge the influence that poet and poetry would have over the society and politics. However, it is hardly possible to maintain that he ever condoned this interaction and the influence it produces. Simply put, according to him, a poet would impact people's characters as well as their emotions in uncontrollable ways and manners, and he would even keep people from facing up to the reality. Plato's criticism of poets and poetry was such that he thought that the emotions would become laws in certain circumstances. In an ideal state of his own there would be no room for a poet. The point here to be borne in mind is that Plato forms his opinion of a poet from those he had known all along in his lifetime, therefore his hostility is directed at his contemporaries. Taking into account the fact that Plato's animosity to those poets of his time did not stem from anything personal but revolved around the influence they had on the society, we could infer from what he extensively wrote about that interaction and supposed influence that we could come across the kind of poet and poetry at any time. And could we apply this method to Lord Byron who lived in the nineteenth century? This article will make a case of Lord Byron within that framework and try to come up with an explanation and answer to the question: had they been contemporaries, could Plato have criticized Lord Byron? And if so, how?

**Keywords:** Plato, Lord Byron, poem, poet, literature, politics



**Atıf/Citation:** Yiğit, D.; Dora, Z.K. (2024). "Platon'un Şair ile Husumeti Bağlamında Lord Byron Analizi". *Edebî Eleştiri Dergisi*, 8(1): 1-12.

DOI: 10.31465/eeder.1214894

**Geliş/Received:** 05.12.2022

**Kabul/Accepted:** 03.02.2024

**Yayın/Published:** 26.03.2024



**Katkı Oranı Beyanı:** Yazarlar, makaleye eşit oranda katkı yapmışlardır.

## Giriş: Edebiyat, Şiir ve Siyaset

Edebiyat dilsel sanat yapıtları bütünüdür; roman, öykü, masal ve şiir hemen hemen herkes tarafından edebiyat adı altında dilsel sanat yapıtları bütünüdür birer parçaları olarak kabul ediliyor olsa da, tarih, felsefe, sosyal bilimler ve doğa bilimleri çalışmaları, denemeler, seyahat kitapları, günlükler, hatıralar, biyografiler ve otobiyografiler de bu bütünü içinde değerlendirilebilir (Stecker, 1996:690). Ancak dilsel sanat yapıtları bütünüdür unsurlarını sıralamak edebiyatın tanımını vermez; nitekim doğası üzerine süren sonuçsuz tartışmalar dikkate alınır edebiyatın tatmin edici bir tanımını vermek de kolay değildir. Bir tanım çabası olarak edebiyat kısaca düşüncenin dilde ifadesi olarak nitelendirilebilir; edebiyatı diğer yazı türlerinden ayıran unsur ise dilin özel bir şekilde kullanılmasıdır (Stecker, 1996:683). Bir eserin edebi statüye sahip olması için hem dilsel açıdan hem de içerik açısından özel bir mükemmellik göstermesi gerektiğine dair genel bir fikir birliği mevcuttur (Hall, 1979:91). İçerik olarak edebiyat insanın deneyimini, tecrübelerini yorumlamaya yönelik yazma sanatıdır; bu bağlamda edebiyat insana, yaşama ve dünyaya dair olanla ilgilenir; edebiyat bize insan yaşamının nasıl olduğunu öğretir (Dannhauser, 1995); belki de edebiyat insana, yaşama ve dünyaya dokunan bütün kitaplardan, metinlerden ve yazılardan oluşur. Ancak edebiyat kapsamına sadece yazılı dilsel yapıtlar girmez; kelimelerin ustalıklı, sanatsal bir şekilde kullanıldığı sözlü iletişim de sözlü edebiyatı oluşturur (Murphy, 1978:113); sözlü edebiyat insanların inançlarını, düşüncelerini ve değerlerini sözlü olarak ifade etme sanatıdır.

Dilsel sanat yapıtları bütünüdür bir parçası olan şiir tanımlanabilir mi? Masters (1915) bulabildiği tüm şiir tanımlarına baktığını, düşünce ve duyguları gün ışığına çıkaran bu yaratıcı eylemin tanımlarının şiirsel bir üretimin tüm niteliklerini, nedenlerini ve etkilerini veremediğini belirtmektedir. Pierce (2003) bir şiir tanımı kriteri için “ritim”, “imgelem”, “güzellik”, “bütünlük”, “tuhaflik veya nüktedanlık” ve “anlamın tarif edilemezliği” unsurlarını ele alır; bu unsurlar şiirlerde bulunan tipik özellikler olsa da, hiçbirini bir metnin şiir sayılması için gerekli veya yeterli değildir (Ribeiro, 2007). Arbitr (1918:506) ise sanatın “tanımlanamayan” ile ilgili olduğuna atıf yaparak, genel kabul gören şiir ve sanat tanımına sahip olunamamasını şairlerin ve sanatçıların tüm tanımlara itiraz etmelerine bağlar.

Neticede edebiyatı tüm özellikleri ile aktarabilen ve genel kabul gören bir tanım yapılamadığı gibi, edebiyatın bir parçası olan şiirin de genel kabul gören bir tanım verilememektedir. Tanım yapmadaki bu zorluk, hem edebiyatın hem de bir parçası olan şiirin insan ve toplum üzerine etkisinin ve siyaset ile ilişkisinin çalışılması açısından zorluk teşkil etmektedir.

Edebiyat boşluktan değil insandan ve toplumdaki doğmasına rağmen (Todorov ve Lyons, 2007) edebiyatın toplumla ilişkisinin ve edebi olsun ya da olmasın söylenen her sözün konuşandan işitene mesaj gönderiyor olmasına rağmen (Hall, 1979:96) edebiyatın insan üzerine etkisinin, objektif çalışmanın çok zor olacağı kanısıyla, ayrıca yazarların fikirlerinin toplum üzerinde etkisini çalışmanın davranış kalıpları çok çeşitli faktörler tarafından belirlenen kitlelerle uğraşmayı gerektirmesinden dolayı (Lindberg, 1968), üzerinde akademik çalışmalar olmakla birlikte, hak ettiği kadar ilgi görmediği söylenebilir. Edebiyat-insan/toplum ilişkisine dair bu durum edebiyat-siyaset ilişkisinin değerlendirilmesi açısından da geçerlidir.

Kesin olarak kanıtlanmanın elbette bir yolu bulunmasa da (Lindberg, 1968), edebiyat ve siyaset karşılıklı etkileşim halindedir. Nietzsche’in (2018) farklı bir bağlamda dile getirdiği “Fırtınaya sebep olan sessiz kelimelerdir. Kumruların pençelerinde süzülen fikirlerdir dünyayı yöneten” sözüne benzer iddialı cümleler belki kurulamayabilir ama edebiyat-siyaset arasındaki bağlantı kesinlikle yadsınmamaktadır (O’Donnell, 2010).

Edebiyat akımlarının toplumsal ve siyasal olaylar tarafından şekillendirilmemiş, bu olaylar tarafından etkilenmemiş olduğunu ileri sürmek, mesela Klasisizmi Rönesans hareketinden, Romantizmi Fransız İhtilali'nden bağımsız değerlendirmek mümkün olmadığı gibi, Fransız İhtilali sonrası Romantizmin milliyetçi hareketler üzerindeki etkisinde olduğu gibi edebiyat akımlarının topluma yansımalarını görmezden gelmek de mümkün değildir. Lindberg (1968:163) edebiyat- siyaset ilişkisinin her iyi yönde trafiğin serbestçe aktığı çok şeritli yola benzetir; edebi eser yazarının döneminin sosyolojik ve siyasi koşullarından etkilenmesi ölçüsünde sosyolojik ve siyasi faktörlerin bir ürünü iken, diğer taraftan edebi akımlar ve edebi eserler de gelenekleri, tabuları, sosyal ön yargıları yıkmak, değiştirmek suretiyle toplum üzerinde derin etkiler bırakır. Bu karşılıklı etkileşim yazarın pozisyonu ile doğrudan bağlantılıdır; yazar amacının sadece okuyucuyu eğlendirmek olduğunu düşünebilir ama diğer taraftan sosyal ve siyasi sorunlara dikkat çekmeyi, böylelikle sorunların çözümüne katkıda bulunmayı da isteyebilir; hal böyle olunca edebi eser yazarı için bir “araca” dönüşür ve yazarın pozisyonu edebiyata siyasi bir amaç kazandırmış olur. Mesela George Orwell “neden yazıyorum?” sorusuna “bencillik”; ”estetik coşku”; “tarihsel dürtü” ve “politik amaç” yanıtını vermiştir (Marks, 2012). Yazar eserlerinde politik amaç güdüyor ise edebiyat ile bağlantılı olarak ortaya çıkan bir “fonksiyona” dönüşebilir (Nehamas, 1986: 685).

Şiir edebiyatın bir parçası olduğuna göre edebiyat-siyaset ilişkisine dair genellemeler şiir-siyaset ilişkisi için de geçerlidir; dolayısıyla şiir ve siyasetin karşılıklı etkileşim halinde bulunduğunu ileri sürmek mümkündür. Şiir eleştirmenleri, özellikle de 1930'lardan sonra, artan şekilde şiirin estetik olduğu kadar siyasi olduğunu kabul etmeye başlamıştır (Wallenstein, 1975:397). Şair içinde bulunduğu siyasi koşullara bağlı olarak siyaseti edebi bir konu haline getirmek suretiyle siyasete dair görüşlerini şiir üzerinden okuyucusuna aktarmayı tercih edebilir. Okuyucular da şairin dizelerinden siyasi olarak etkilenebilir ya da şairin görüşlerine ve ideolojisine katılmadan da şiirlerini okuyabilir. Yerleşik görüş şiirin siyasi yansımaları olduğunun ve sosyo-politik rolü bulunduğunun yadsınamayacağı yönündedir (Ghazoul, 1986:104). Hatta siyasi meselelerin ağır bastığı şiirlerin mevcudiyeti nedeniyle, bu tür şiirleri adlandırmak adına “siyasi şiir” kavramı kullanılmaktadır. “Siyasi şiir” kavramı bir tür propaganda olarak tanımlansa da ve siyasetin kamusal alan, şiirin ise özel alan faaliyeti olmasını gerekçe gösterenlerin itirazlarına uğrasa da “siyasi şiir” bir yenilik değildir, hep var olmuştur (Ghazoul, 1986:105).

### **1. Platon'un Şair İle Husumeti**

Edebiyat-toplum/siyaset ve şiir-toplum/siyaset etkileşimi akademik çalışma alanı olarak hak ettiği kadar ilgi çekmemiş olabilir ama düşünce tarihi ve siyaset bilimi denildiğinde akla ilk gelen isimlerden Platon şairin ve şiirin etkisi üzerine düşünmüş ve yazmıştır. Hatta şairin ve şiirin Platon'un siyaset felsefesinin önemli bir bileşeni olduğu ileri sürülebilir (Bartky, 1992:589-592). Ancak Platon'un şaire yaklaşımı oldukça eleştirel ve olumsuzdur; bu yaklaşım adeta şaire ve şiire yönelik felsefi bir saldırıdır. Platon'un şaire yönelik eleştirel yaklaşımı ve kullandığı sert dil, gençliğinde şair olmak istediği ve şiir yazma denemeleri olduğu bilindiğinden, üstelik şairin ve şiirin antik Yunan kültürünün ayrılmaz bir parçası olması nedeniyle, şaşkınlık vericidir. Bu şaşkınlık Platon'un eleştirel ve olumsuz ifadelerinin kendi görüşlerini açıklamaktan öte konu üzerinde tartışma başlatmaya yönelik olduğu ya da Platon'un şaire dair eleştirilerini sadece eğitim bağlamında yaptığı yönündeki görüşlere de kaynaklık etmektedir. Ancak Platon'un hem Devlet hem de Yasalar başlıklı eserlerinde şaire verdiği ağırlık filozofun konuya dair tartışma yaratmak amacı olsa bile kendi görüşlerini aktarma amacı taşıdığına işaret ettiği gibi, Devlet'te şiir ve şair

konusuna eğitim bağlamında girmesine rağmen konuya daha geniş bir perspektiften baktığını göstermektedir.

Bir şair ya da şiir tanımı verme önceliği olmayan Platon Devlet adlı eserinde şaire yönelik eleştirilerine masal ve şair arasında bağlantı kurarak girer; Devlet'in 2. Kitabında

“...ilk işimiz masalcıları kollamak olacak. Masalları güzelse, bırakacağız söylesinler. Kötüyse yasak edeceğiz. Anaları, dadıları kandırıp, çocuklara yasak ettiğimiz masalları anlatılmayacağız.

Çocukların bedenlerinden önce, güzel masallarla ruhlarını yoğurmalarını isteyeceğiz...” (377c)

der. Platon açıkça çocuklara anlatılanların onların karakterlerini etkilemekte ve şekillendirmekte olduğunu ileri sürmektedir (Rucker,1966:168). Platon “çocuk açığı, gizli kapaklıyı ayırt edemez. Bu yaşta duyduklarımız da, akıldan çıkmaz, olduğu gibi kalır” der. Platon “Hesiodos’un, Homeros’un ve daha başka şairlerin masalları. Bu şairler bir sürü masallar uydurmuş, bunları insanlara anlatmış, hala da anlatıyorlar” (377d) sözleriyle şairleri masal uydurmakla ve uydurduklarını anlatmakla eleştirir, Homeros’u da, diğer şairleri de “küçük görür” (Mutlu 2017a:137) ve devam eder “Bir ressam düşün ki, benzetmek istediği şeye hiç de benzemeyen resimler yapıyor, işte bunlar da sözle Tanrıları ve kahramanları olduklarından başka türlü gösteriyorlar.” (377e). Platon’a göre çirkin uydurmaları anlatmaktan daha büyük kötülük yoktur; şairler verilen öğütlere uygun masallar anlatmaya zorlanmalıdır. Platon şairlerin “uydurmalarına”da örnek vermektedir.

“...hiçbir şair gelip de bize ‘Tanrılar uzak illerden gelen yabancılar gibi aramıza katılır, türlü kılıklarla aramızda dolaşırlar’ demesin. Proteus’la Thetis üstüne yalanlar uydurmasın. Tragedyalarda, şiirlerde Hera’yı Argos ırmağı İnakhos’un hayat veren çocukları için dilenen bir rahibe kılığına sokmasın. Buna benzer yalanlar uydurmasın. Analar bu sözlere kanıp, Tanrılar geceleri yabancı kılığına girer, şurada burada dolaşır diye çocuklarını ürkütmesin...” (381d)

Burada Platon’un temel kaygısının masal anlatıcının ve şairin dinleyiciler üzerinde “aldatıcı” ve “kötü” etki yaratması ve bu etkinin kontrol edilememesi olduğu görülmektedir (Haskins, 2000: 8-14). Üstelik Platon’a göre şairler ve yazarlar uydurmakla kalmaz, insanlar üstüne de doğru dürüst konuşmazlar; onların masallarında eğri insanlar mutlu, doğrular mutsuzdur. “Tanrı her şeyin değil, ancak iyi olan şeylerin sebebidir. Bundan böyle yazarlar yazılarını, şairler şiirlerini buna göre düzenleyecekler”(380c) diyen Platon şair ve yazarların “dine uygun, yararlı ve ölçülü” sözler söylemesi gerektiğini ifade etmekte, hatta bunun için şairleri zorlamak gerektiğini düşünmektedir. “Şimdilik seninle ben şair değil, devlet kurucusuyuz. Biz kendimiz masal uyduracak değiliz. Kurucuya düşen şairlerin masallarının ne yolda olacağını bilmek ve bu yoldan ayrılmalarına göz yummamaktır.” (379a) sözleriyle Platon şairler üzerinde sıkı denetim uygulanmasını istemektedir.

Platon açısından “uydurduklarını anlatan”, “insanlar üstüne yalan yanlış konuşan” şairler aynı zamanda “taklitçidir” de; “Homeros da, bütün şairler de anlatmalarında taklide başvururlar” der (393c). Platon taklitçiliğe karşıdır; bir insanın birden fazla işi iyi yapamayacağını ve her şeyi birden iyi taklit edemeyeceğini, önemli iş gören birinden aynı zamanda çeşitli taklitler yapmasının beklenemeyeceğini düşünen Platon, bir insanın çeşitli taklitleri aynı anda yapacağı gibi yaptığı taklidin de gerçeğe uygun olmasının imkansız olacağını ileri sürmektedir. Bu noktada karşımıza “mimesis” kavramı çıkar ki, Platon’un “mimesisi” gerçek ve duyuşal dünya ayırımına dayanır. Bir tarafta gerçek/kusursuz dünya diğer tarafta içine düştüğümüz, hakiki dünyanın kopyası, gölgesi, taklitleri olan duyuşal dünya vardır; Mutlu’nun (2017b:18) ifadesiyle “Platon imajlar, kopyalar, gölgeler dünyası olan bu duyuşal dünyaya güvenmememiz gerektiğini, salt bu dünyanın bilgisi ile hareket etmenin yaşamlarımıza düzensizlik, hastalık getireceğini düşünür”. Kısaca Platon şairi “taklitçi” olarak nitelendirmekte, “mimesis” kavramı bağlamında şairliği adeta “güvenmememiz gereken duyuşal dünyayı” oluşturan/ bu dünyaya katılı sağlayan “gereksiz” işler olarak

görmektedir; Platon'un ideal devletinde şairlere yer yoktur (Gilbert, 1939). Platon'un bu görüşleri tarih boyunca "şairin toplum ve siyaset üzerine etkisi olmamalı mıdır?" perspektifinden tartışılmış, eleştirilerin hedefi olmuştur. Parantez açıp belirtmek gerekir ki, Platon'un şaire ve şiire yönelik yaklaşımı bizzat öğrencisi Aristoteles tarafından reddedilmiştir. İnsanı şiir yazmaya yönlendiren doğal ve zorunlu nedenlerin olduğunu düşünen ve şiiri kabiliyetli adamın işi gören Aristoteles şairi ve şiiri sahiplenirken (Mutlu, 2017a:131-137), Platon'dan farklı olarak "mimesise" olumsuz bir anlam yüklememektedir. Aristoteles dilimize "arınma" olarak çevrilebilecek "katharsis" kavramını da Platon gibi "doğru bilgiye giden bir yol olarak" zihinsel değil de "duyguları harekete geçirmek" olarak görmektedir. Can'ın (2006: 66) ifadesiyle Aristoteles "katharsis"i tragedyanın özüne yerleştirir; "katharsis" in doğrudan gerçekleşeceği yer tragedya'dır.

Devlet'in 3. Kitabında yer alan aşağıdaki bölüm ise Platon'un ülkede şairin ve şiirin yasaklanması gerektiği yönündeki görüşünü açıkça yansıtır.

"Öyleyse, her kılığa girmesini, her şeyi ustaca taklit etmesini bilen bir adam, bizim topluma gelip de şiirlerini halkın önünde söylemek isterse, bu kutsal, bu eşsiz, bu tadına doyum olmaz şairin önünde saygıyla eğilir, deriz ki: Bizim ülkemizde senin cinsinden insanlar yok, olması da yasak. Böylece başına kokular sürer, çelenkler takar, onu başka bir ülkeye yollarız ..." (398a)

Devlet'in 10. Kitabı ise doğrudan şiire değinerek başlar; "şiirde benzetmeye dayanan her şeyi atmak gerekli" (595a) diyen Platon bu çeşit eserlerin zararlı olmasının gerekçesini "seyreden ve dinleyen hazırlığı yoksa, yani benzetilen şeyin gerçekten ne olduğunu bilmiyorsa, içinin düzeni bozulur" (595c) ve "benzetme sanatı gerçekten bir hayli uzak kalır" (598b) sözleriyle açıklar. Bu noktada iki husus dikkat çekmektedir. Birincisi, Platon şairi "benzetmeci" olduğundan "gerçeğin kendisine ulaşamayan", "uydurma varlıklar yapan", "gerçekten anlamayan", "yalnız görünüşü bilen" kişi olmakla eleştirmektedir. İkincisi, Platon seyreden ve dinleyen içinin düzeni bozulur sözleriyle şairin insan üzerindeki olumsuz etkisinden şikâyet etmektedir.

"...bu şairlerin yarattığı birer gölgedir olsa olsa, gerçek varlıklar değil. Bakalım sağlam bir taraf var mı bu adamların söylediğinde. İyi şairler, çoğu insanın, ne iyi söylemiş dediği şeyleri bakalım biliyorlar mı gerçekten? ... Sence insan, bir şeyin hem kendini hem benzerini yapmak gücünde olsa, benzer şeyler yapmakla uğraşır mı var gücüyle?... Benzettiği şeyleri gerçekten bilse benzetmekten çok yaratmaya çalışırdı bence onları. Birer anıt gibi güzel birçok varlıklar bırakırdı arkasından, övgüsünü değil, kendisini yapardı her şeyin." (599a-b)

diyene Platon sonrasında eleştirilerini daha da sertleştirir. Şairi ve şiiri her benzetmeci sanat gibi "bilgeliğe karşı koyan yanımızla düşüp kalkmakla ve sağlam ve gerçek hiçbir şeyin ardına düşmemekle" (603b) kınayan Platon şairi ayrıca, akıldan yana olmamakla, halka kendini beğendirmek için çoşkunu, taşkın, değişken yanımızı ortaya koymakla eleştirir. Toplumu gerçeklikten uzaklaştıran şair akıldan dışlamaktadır; şairin rehberi duygulardır; şair akla değil duygulara hitap etmektedir (Brownson, 1897:37-38); bu nedenle Platon şaire çatmakta ve onu devlete sokmamakta haklı olduğunu düşünmektedir.

Ama Platon şiirde estetik bir yan olduğunu da açıkça olmasa bile zımnen kabul etmektedir. Aşağıdaki sözleri şairin kelimeler ve cümleleri kullanarak yarattığı ritim ve düzenin insanları sürükleyebilecek kadar önemli olduğunu Platon tarafından kabul edilmiştir.

"Şair de herhalde ele aldığı sanata, kelimeler ve cümlelerle uygun renkler veriyor, aslını bilmediği şeyin öyle bir benzerini yapıyor ki, onun gibi yalnız kelimelerden anlayan kimseler, ölçüye, ritme, düzene kapılarak, şairin kunduracılığı da, savaş sanatını da tam olduğu gibi verdiğini sanıyorlar. Sözlerini öyle süslüyor ki sürüklüyor insanları. Şairlerin söylediğini şiirin renklerinden sıyrıp da yalın söze çevirdin mi ne hale gelir bilirsin..." (601b).

Yukarıda şiir-toplum/siyaset arasında karşılıklı etkileşimin, kanıtlanması bilimsel anlamda zor olsa da, mevcudiyetinin yadsınamayacağı belirtilmişti; şaire ve şiire yönelik sert eleştirileri Platon'un şairin toplum/siyaset üzerindeki etkisinin varlığını kabul ettiğini açıkça gösterir, ancak varlığını kabul ettiği bu etkiden hiç hoşlanmadığı da açıktır. Şöyle yazar Platon

“En iyi kanunlara uyacak bizim devletimiz, oysa içimizdeki kötü yanı uyandırıyor, besliyor, güçlendiriyor, böylelikle akli yıpratıyor... Benzetmeci şair, her insanın içinde kötü bir düzenin kurulmasına yol açıyor, akla aykırı yanımızı gıdıklıyor, o yanımızsa üstünlüğümüzle aşağılığımızı ayırt edemez birbirinden; aynı şeyleri bir büyük görür, bir küçük. Bir sürü görüntüler, kuruntular yaratır, her zaman alabildiğine uzak kalır doğrudan. (605a-b).

“Ne kadar hoş olsa da, öteki şiirlerin perisi senin devletine girdi mi, acı tatlı duygular kanunların yerini alır, toplum her şeyde en iyiyi arayacak yerde acıya, tathya bakar... Bu başıboş sanatı devletimizden atmakta haklıydık; aklın gereğine uymak ödevimizdi.” (607a-b).”

Platon şiirin etkisiyle duyguların kanunların yerini almasından rahatsızdır; Platon'a göre şair yasa koyucu değildir, olmamalıdır (Partee, 1970:210).

Diğer taraftan şair ve şiirin Antik Yunan kültürünün önemli bir parçası olması dolayısıyla, Platon'un şaire yönelik eleştirilerinin aslında kendi kültürüne yönelik zımnî eleştirileri olduğu varsayılabilir (Thomas, 2003:348-349). Yasalar'da “herkesin her şeyi bildiği duygusu yerleşti”, “kuralsızlık aldı yürüdü” diyerek adeta isyan eden Platon demokrasiyi bile “doğru kuralları bilmeyen”, “sanattan uzak”, “kuralsızca hareket eden” şairlere bağlar.

Bir diğer ilginç husus da Platon'un şairin filozof ile kavgası olduğunu iddia etmesidir; Platon Devlet'in 10. Kitabında şöyle der:

“...şiirle felsefenin bozuşması yeni bir şey değildir. Bakın işte bir şair filozof için neler söylüyor: Efendisine havlayan bu kancık köpek, budalaca gevezelik etmede herkesten üstün kişi. Zeus'a kafa tutan bu bilgin kafalılar sürüsü, züğürtlüklerinden düşünceleri bölük pörçük eden bu düşünce adamları' Daha nice şairler bu eski düşmanlığı ortaya koyar açıkça.” (607b-c)

Platon'un filozof ile şair arasına düşmanlık yerleştirdiği açıktır. Platon filozofun ve şairin rollerinin farklı olduğuna işaret eder (Rucker, 1966:167-170; Partee, 1970:210); siyaset filozofun işidir; kimse diğerinin rolünü üstlenmeye kalkışmamalıdır; duyguların kanunların yerini almaması gerektiği gibi şair de filozofun yerini almamalıdır. Şöyle der Devlet'te Platon; “Filozoflar devleti ele geçirmedikçe, ne devletin ne de yurttaşların dertleri biter ve bizim tasarladığımız devlet hiçbir zaman gerçekleşmez, dersek, bu söz ürkütür mü onları” (501e). Platon'un tasarladığı devlette şairin yeri yoktur; Platon şairi sürgün etmiştir, ama bir istisna yapar, kendini haklı gösterebilen şiir devlete girmeye hak kazanır; bu şiir de Tanrıları ve iyi insanları öven şiirlerdir. Platon'un istisna tanıyan bu tavrı sanatı hor görmediği, bilakis sanata dair umutlar beslediği gerekçesiyle, bazı çevrelerce onun şiir de dahil sanatta reform yapma amacının göstergesi olarak da okunmaktadır (Gould, 1964:74). Platon Yasalar'da şairlerin kentin iyi, güzel ve adil konusunda belirlediği şeylerden başka bir şey söylememeleri ve şiirlerini bu konuda sorumlu olan hakimler, yasa koyucular gibi kimselere gösterip onay almadan diğer insanlarla paylaşmamaları gerektiğini belirtir. Yani Platon'a göre şair hem genel kabul görmüş değerlerden uzaklaşmamalı hem de sanatını denetim altında icra etmelidir. Bu durum Platon'un şiir-toplum/siyaset etkileşimin diğer yönüne, yani toplum ve siyasetin şiir üzerine etkisine zımnî değinmesidir ama burada karşımıza belirgin bir tezatlık çıkmaktadır; şairin ve şiirin toplum/siyaset üzerine etkisinden oldukça rahatsız olan filozof, iyi, güzel ve adil konusunda belirlenenler üzerinden toplum ve siyasetin şair ve şiir üzerinde etkili olmasını beklemekte ve istemektedir. Yukarıda belirtildiği gibi Platon'un tüm şiir ve şairleri yasaklamaması, istisna tanınması onun sanatta reform isteğinin göstergesi olarak yorumlanır ise, Platon'un bu reformun

toplum ve siyasetin sanat üzerinde kontrolü ile sağlanabileceğini düşündüğü sonucuna varılır. Özetle, iddia edilebilir ki Platon'un şair ile husumeti bulunmaktadır; ama bu husumetinin kaynağı şairin kişiliği değil, sanatının toplum ve siyaset üzerinde kontrol edilemeyen etkileridir.

## 2. Lord Byron: Şair ve Siyasi Figür

Platon eleştirilerini bildiği ve tanıdığı şairlere yöneltmektedir; onun husumeti döneminin şairi iledir (Hight, 1922). Platon'un eleştirdiği şair döneminin şairidir, modern dönemin şairi değildir (Partee, 1970:210-218). Ancak Platon'un şair ile husumetinin kaynağı şairin kişiliği değil, şairin toplum ve siyaset üzerine etkisi ile şairin sosyal ve siyasal işlevi olunca Platon'un eleştirdiği şair her dönem karşımıza çıkabilir. Bu şairlerden biri Lord Byron olabilir mi?

1788-1824 yılları arasında yaşayan İngiliz şair Lord Byron İngiliz edebiyatına yön vermiş isimler arasında zikredilir. İngiliz romantizminin temsilcilerinden olan Lord Byron eserlerini Avrupa'da edebi anlamda yaşanan parlak bir dönemin mirası üzerinde ve Avrupa'nın Fransız İhtilali'nin sonuçları ile yüzleştiği koşullarda vermiştir. Edebi yönünün yanı sıra siyasete olan ilgisi onu edebi bir kişilik olduğu kadar siyasi bir figür haline getirmiştir. Lord Byron kısaca siyasi şairdir (Karam, 2014:157).

Aristokrasiye mensup Lord Byron 1809 yılında Lordlar Kamarası'nda yerini almış, aynı yıl Avrupa seyahatlerine başlamış, 1810 yılında Osmanlı topraklarını ziyaret etmiştir. 1811'de İngiltere'ye dönen Lord Byron'ın İngiltere dışında geçirdiği bu süre, farklı kültürlerle ve farklı davranış kalıpları ile tanışmış olması nedeniyle, bakış açısını geliştirmiş ve edebi yönünün gelişmesine katkı yapmıştır (Poetry Foundation, ty: e-kaynak). Osmanlı topraklarına yaptığı ziyaretler esnasında Yunan kültüründen oldukça etkilenmiş olduğu 1812 yılında ilk iki kantosu yayınlanan *Childe Harold's Pilgrimage* adlı eserinde gözlemlenen Lord Byron bu eser sayesinde Avrupa çapında ün kazanmıştır (Clair, 2008:17). Lord Byron 1816 yılının Nisan ayında ülkesinden yine ayrılmış ve bir daha da geri dönmemiş (Minta, 2003:390), 1824 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Yunan isyanına katılmak üzere gittiği Osmanlı topraklarında hayatını kaybetmiştir. "Kendi kendini sürgün eden" Lord Byron İngiltere dışında bir vatan ararken tercihini Yunanistan'dan yana kullanmıştır (Minta, 2003:391). Bu tercih Lord Byron'ın edebi çalışmalarında Yunanistan'ın ilham kaynağı olması nedeniyle şartıcı değildir; *The Giaour*, *The Bride of Abydos*, *The Siege of Corinth*, *Don Juan* hem yazarın Yunanistan'a ilgisini yansıtır hem o coğrafyadan izler taşır (McCarthy, 1934:100-101). Şair olmasını Yunanistan'ın havasına bağlayan Lord Byron için Yunanistan "şiirsel uğrak", "ulaşılmamış cennet" ve "en derin umutsuzluğunun odak noktasıdır" (Bloom, 2009:1-11; McGann, 1982:584-585). Lord Byron'ın Antik Yunan'ın ihtişamının temsil edildiği şiirleri Atina kültürünün yeniden canlanmasını ve Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmasını amaçlar, Filhelenizm eserlerinin en belirgin özelliğidir (Alber, 2013:108-112). Örnek vermek gerekirse, şöyle der *Childe Harold's Pilgrimage*'ın dizelerinde Lord Byron (Ozansoy, 2003:25)

"Tanrıların ve Yarı Tanrıların ülkesi unutulmazlığı almış  
Ama sahip olduğun bu kadar güzellik mutsuz yaşlılık içinde.  
Senin karlı dağ ve ovalarının yeşilliği,  
Doğanın farklı güzelliğini sana haykırıyorlar  
Naoslar ve sunaklar senin bağrında dinleniyorlar,  
Yabancı saban demirinin ağırlığında kırılmışlar,  
Senin binlerce yiğit külünle kavuşuyorlar."

Lord Byron'un son günlerini anlatan Petro Gamba Lord Byron'un hizmetkârına son arzularını söylemeye çalışırken bile Yunanistan üzerine konuştuğunu belirtir. Lord Byron "Ona zamanımı,

servetimi, sağlığımlı verdim- ve şimdi yaşamımı ona veriyorum! Başka ne yapabilirim ki?" demiştir (Ozansoy, 2003:27).

Ancak Lord Byron'ın Yunanistan'a ilgisi edebi eserlerindeki yansımalar ile sınırlı kalmamıştır; sadece bir şair olarak insanlık için çok az şey yaptığını düşünen Lord Byron bir şairin asker de olabileceğini kendi kişiliğinde kanıtlamak isteyince Yunan isyanına katılmış, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı mücadele eden isyancılara yardım etmek için kurulan Londra Yunan Komitesi'nde yer almıştır (Poetry Foundation, ty: e-kaynak). Bu komite Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde kurulan ve amacı Yunanistan'ın bağımsızlığı için propaganda yapmak ve finansal açıdan destek sağlamak olan çok sayıda komiteden biri ama en önemlisidir, zira Avrupa'daki diğer komitelerin aksine faaliyetleri isyanın gidişatı üzerine etkili olmuştur (Penn, 1938; Clair, 2008). Londra Yunan Komitesi'nin ilk başarısı Lord Byron'ı, bu ünlü ve ilginç ismi bünyesine katmak olmuştur; Lord Byron'ın ismi üyeler listesine eklendiğinde Komite'ye ilgi artmıştır (Clair, 2008:150-154). Byron'ın ünü ve eserleri Yunan isyanını kamuoyunun dikkatine sunarken, Yunanistan'ın bağımsızlığı konusunda gençler arasında duygusal yoğunluğu artırmış, adeta bu meseleye açılan bir pencereye dönüşmüştür (Joannides, 1983: 495). Birleşik Krallık vatandaşlarının yabancı savaflara katılmasını yasaklayan *Foreign Enlistment Act*'a rağmen, Byron'ın Yunanistan'a gittiğini duyanlar, hem onun eserlerinin etkisiyle hem de onun gibi davranmak arzusuyla Yunanistan'a gitmek için yola çıkmış, "romantik kahramanın" izinden gitmiştir. Clair (2008:175-176) "romantik Byronistler" olarak isimlendirdiği bu kişilerin Türklerle savaşmaktan daha çok teatral bir rol oynamakla ilgilendiğini ileri sürmektedir; ama "romantik Byronistler" teatral bir rol oynamak kadar Türklerle savaşmak da istemiş olabilir; zira Byron eserlerinde "despot", "zorba" Türk imajı yaratmıştır (Bölükmeşe ve Özdemir, 2021:92); mesela Byron *The Giaour* eserinde Hasan karakteri ile Osmanlı imajını "düşman" olarak sunmuştur.

Beyhude bekleyişte öfkeli Hasan

Leyla için arınma zamanı

Bir batılıyı andıran Leyla,

Karşılaşır efendisinin öfkesi ile

İnançsız Gâvurun karşısında

Çaresiz kaldı Müslümanın gücü ve kudreti

mısralarında görüldüğü gibi "zayıf", "güçsüz", bir "gavur" karşısında "yenik düşmüş" Türk imajı sunmuştur (Bölükmeşe ve Özdemir, 2021:87). Byron Hasan'ın Doğu'nun "despotizmini", Giaour'un Batı'yı temsil ettiği bu eserinde Batı'nın Doğu'ya üstün olduğu hiyerarşik ilişkiyi yansıtan "oryantalist" anlayışı ortaya koymaktadır; bu hiyerarşik ilişki Byron açısından Yunanistan'ın Türklerden özgür kılınmasını gerektirmektedir. Byron *The Bride of Abydos* eserinde ise Cafer Paşa karakteri ile de tanışmış olduğu Tepedelenli Ali Paşa'yı "oryantalist" bakış açısıyla yansıtmaya çalışmış, Ali Paşa'yı "vahşi" ve "zalim" olarak tasvir etmiştir (Kızıltoprak, 2019:8 ve 12; Alber, 2013:116). Byron'ın *Childe Harold's Pilgrimage* adlı eserindeki

"Kan kanı izler

Ve ölümlerin eylemleri

Kanla başladıkları zaman,

kanla son bulur."

mısraları örneğinde olduğu gibi (Doğan, 2022:421) Doğu'yu bir şiddet ortamı olarak tanımladığı izlenimi de edinilebilir.



Dolayısıyla Byron'ın eserlerinin etkisinde kalan hayranları Yunanistan'ın özgürlüğü için Türklerle savaşmak gerektiğine inanmış olmalıdır. Byron'ın vefat haberi bile "romantik Byronistlerin" Yunanistan'a gönüllü akışını durduramamıştır (Clair, 2008:150-185); üstelik Karlsson'a (2006:67) göre Lord Byron'ın Yunanistan'da vefatı Avrupa çapında Türk karşıtlığını iyice körüklemiştir.

*Foreign Enlistment Act*'a rağmen Byron hayranlarının Yunan isyanına katılmak üzere yollara düşmesi, Platon'un sözleriyle şiirlerin perisinin girdiği devlette acı, tatlı duyguların kanunların yerini alması olsa gerektir. Devonshire Düşesi'nin yazdığı gibi "her masanın üstünde bir *Childe Harold* varken" (Felluga 2000:151), gençler onun jestlerini, giyimini taklit edip, sözlerini tekrarlar iken (Jones, 1924:171) Lord Byron'ın yarattığı etkiye şaşmamak gerekir. Platon'un şaire yönelttiği eleştiriler kapsamında, Byron gençlerin karakterlerini ve davranışlarını etkileyen, Platon'un "sözlerini öyle süslüyor ki sürüklüyor insanları" dediği şair gibidir.

Bir şair siyasi bir meseleye ve siyasi nitelikli bir komiteye artan ilginin nedeni oluyorsa, bu o şairin toplum ve siyaset üzerine etkisini gösterir; işte bu etki Platon'un şair ile husumetinin kaynağıdır zaten. Lord Byron siyasete karışmış bir şairdir, edebiyatı siyasete alet olmuştur; bu gerçek onu başlı başına Platon'un sert dille eleştirdiği şair yapmaya yeterlidir. Zira yukarıda da belirtildiği üzere Platon açısından yasa koyucunun, filozofun ve şairin rolleri farklıdır (Rucker, 1966:167); kimse diğerrinin rolünü üstlenmeye kalkışmamalıdır. Üstelik *Don Juan*'da "ben muhalefet için doğmuşum" diyen Lord Byron (Poetry Foundation, ty:e-kaynak), kurulu düzene, yerleşik otoriteye baş kaldırmaktadır (Clair, 2008:17). Platon'un şairden beklentisi kentin üzerinde anlaşmış olduğu değerlerden ve fikirlerden farklı şeyler söylememesi ise, Cantor'un yorumuyla (1995) Platon'a göre edebiyat ve siyasetinin bulunduğu noktada, edebiyat içinde olduğu koşulları yansıtırken, şair tiranlık altında tiranlığı, demokrasi altında demokrasiyi övecek ise, Yunan isyanına verdiği destekten görüleceği üzere kurulu düzeni, statükoyu değiştirmeye yeltenen Lord Byron nasıl da Platon'un husumet içinde olduğu şaire dönüşmektedir.

Bir diğer önemli husus da Lord Byron'ın Yunan isyanına verdiği desteğin Birleşik Krallık hükümetinin resmi politikası ile de örtüşmemekte olmasıdır; zira Yunan isyanında (1821-1827) Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması halinde Rusya'nın bölgede etkinliğini artırmasından kaygılanan Londra'nın resmi politikası tarafsızlık olmuştur (Clair, 2008:58; Penn, 1936:657; Heraclides ve Dialla, 2015:107-115). Dolayısıyla altında yaşadığı rejimin resmi pozisyonuna tamamen zıt bir tavır takınan, hükümetin resmen tarafsız kaldığı sorunda taraflardan birine açık destek veren Lord Byron Platon'un ideal devletinde yeri olacak bir şair görüntüsü vermemektedir. Ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere Platon şair üzerinde sıkı denetim uygulanmasından yanadır; ancak Lord Byron Birleşik Krallık hükümetinin resmi tarafsızlık politikasına rağmen Yunan isyanına açık destek verirken, hükümet Lord Byron'a müdahale etmemiştir, desteklemese de görmezden gelmiştir (Penn, 1936:657-660). Lord Byron Platon'un nazarında denetlenmesi gerekirken denetlenmeyen şair gibidir.

Diğer taraftan Lord Byron edebiyatta rejim ve toplum konularına değinmeyen, gerçeği ve doğayı akıl yoluyla ele alan Klasisizm aksine, Fransız İhtilali'nden sonra ortaya çıkan, İhtilal'in etkisiyle hürriyet, demokrasi ve bireycilik kavramlarını merkezine alan, insan ve toplum hayatıyla ilgili her şeyin, toplumsal meselelerin edebiyata konu olabileceğini gösteren, adeta siyaset ve edebiyatı harmanlayan Romantizm akımının temsilcisidir; bu edebi akım ayrıca duygu ve hayalleri ön plana çıkarmakta, coşkun ruh hallerini yansıtmakta, sanatta aklın egemenliğine adeta son vermektedir (Kara, 2010:80); Lord Byron da "romantiklerin en büyüğü" olarak tanımlanabilmektedir (Wellek, 1949:16). Romantizmin temsili Lord Byron Yunan isyanını bir heyecana, duygusal bir romantizme çevirmiştir (Cunningham, 1978:160), Platon'un sözleriyle insanın coşkun, taşkın

yanını ortaya koymuştur. Penn'in (1938) ifadesiyle Avrupa'da Filhelenizmin Yunan isyanı boyunca Avrupa'da daha önce hiç olmadığı kadar yaygınlaştığı koşullarda, edebiyat Yunanistan'ın bağımsızlığı için propagandaya dönüşmüş, Batı Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gazeteler ve dergilerde Yunan isyanı üzerine eserler yayınlanmış ve bu eserlerde Byron'ın eserlerinden de alıntılar yapılmıştır. Londra açısından Yunan isyanında resmi tarafsızlık politikası akılcı ise, Lord Byron'ın Yunan isyanına açık destek tavrı duygusallığı ifade ediyor olsa gerektir; bu durumda da Lord Byron Platon'un ifadesiyle acaba "akla aykırı yanı mı gıdıklamaktadır?"

### Sonuç

Şiir-toplum/siyaset etkileşimi yadsınamaz bir gerçekliktir. Düşünce tarihi ve siyaset bilimi denildiğinde akla ilk gelen isimlerden Platon bu gerçeklik üzerine düşünmüş ve yazmıştır. Platon şairin ve şiirin insan, toplum ve siyaset üzerine etkisini açıkça kabul ederken, şairin insanların karakterini şekillendirdiğini, toplumu akılcılıktan ve gerçeklikten uzaklaştırdığını ve duyguların kanunların yerini almasına sebep olduğunu ileri sürmüştür. İdeal devletinde şaire yer vermeyen Platon'un şair ile husumeti vardır.

Platon'un husumeti bildiği ve tanıdığı şair ile, eleştirdiği şiir döneminin şiiridir. Ancak husumetinin kaynağı şairin kişiliği değil de insan, toplum ve siyaset üzerine etkisi olunca, Platon'un eleştirdiği şair her dönem karşımıza çıkabilir. Bu şairlerden biri Lord Byron olabilir mi?

Toplumsal ve siyasi meselelerin edebiyata konu olabileceğini gösteren, adeta siyaset ve edebiyatı harmanlayan, ayrıca duygu ve hayalleri ön plana çıkaran Romantizm akımının temsilcisi olan Lord Byron Birleşik Krallık hükümetinin resmi tarafsızlık politikasına rağmen Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Yunan isyanını açıkça desteklemiş, *Foreign Enlistment Act*'a rağmen Yunanistan ile özdeşleştirilen eserlerinden etkilenen ve kendisine öykünen gençlerin Yunanistan isyanına ilgi duymalarına ve isyana katılmak için Yunanistan'a gitmelerine sebep olmuştur. Platon'un perspektifinden Lord Byron adeta çöşkun, taşkın ruh hallerini ortaya koyan, süslediği sözcükler ile insanları sürükleyen, duyguların kanunların yerini almasına sebebiyet veren ve denetimden çıkmış bir şairdir. Özetle şunu iddia etmek mümkündür ki, Lord Byron Platon'un dönemine ait olmayan, Platon'un tanımadığı ve bilmediği, ancak Platon'un husumeti olan şairdir.

### Kaynakça

- Alber, J. (2013). "The Specific Orientalism of Lord Byron's Poetry", *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, 38(2), s.107-127.
- Arbiter, P.(1918). "What Is Poetry", *The Art World*, 3(6), s.506-511.
- Bartky, E. (1992). "Plato and the Politics of Aristotle's Poetics", *The Review of Politics*, 54(4), s.589-619.
- Bloom, H. (ed.) (2009). George Gordon, Lord Byron, New York: Bloom's Classic Critical Views.
- Bölükmeşe, E.; Özdemir, H. (2021). "Lord Byron'ın Türk Hikâyesinden Bir Kesit-Gavur Adlı Eserinde Türk İmgesi", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), s.78-93.
- Brownson, C. L. (1897). "Reasons for Plato's Hostility to the Poets", *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 28, s. 5-41.
- Can, H. (2006). "Aristoteles'de Katharsis Kavramı", *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, s. 63-70.
- Cantor, P. A. (1995). "Literature and Politics: Understanding the Regime", *Political Science and Politics*, 28(2), s. 192-195.
- Clair, W. St. (2008). *That Greece Might Still Be Free*, UK: Open Book Publishers.
- Cunningham, A. (1978). "The Philhellenes, Canning and Greek Independence", *Middle Eastern Studies*, 14(2), s. 151-181.
- Dannhauser, W. J. (1995). "Poetry vs. Philosophy", *Political Science and Politics*, 28(2), s. 190-192.

- Doğan, B. (2022). "İngiliz Şairlerinden Lord Byron'un Yunan İsyanına Etkisi". *KSÜSBD*, 19(1), s. 417-427.
- Felluga, D. (2000). "'With a Most Voiceless Thought': Byron and the Radicalism of Textual Culture", *European Romantic Review*, 11(2), s. 150-167.
- Ghazoul, F. J. (1986). "The Poetics of the Political Poem", *Arab Studies Quartely*, 8(2), s.104-119.
- Gilbert, A. H. (1939). "Did Plato Banish the Poets or the Critics?", *Studies in Philology*, 36(1), s. 1-19.
- Gould, T. (1964). "Plato's Hostility to Art", *Arion Journal of Humanities and the Classics*, 3(1), s. 70-91.
- Hall, R. A. Jr. (1979). "Once More-What Is Literature", *The Modern Language Journal*, 63(3), s. 91-98.
- Haskins, E. V. (2000). "Mimesis between Poetics and Rhetoric: Performance Culture and Civic Education in Plato, Isocrates, and Aristotle" *Rhetoric Society Quarterly*, 30(3), s 7-33.
- Heraclides, A.; Diaila, A. (2015). *Intervention in the Greek War of Independence, 1821-32*. UK: Manchester University Press.
- Hight, G. A. (1922). "Plato and Poets", *Mind*, 31(122), s.195-199.
- Joannides, P. (1983). "Colin, Delacroix, Byron and the Greek War of Independence", *The Burlington Magazine*, 125(965), s. 495-500.
- Jones, H. M. (1924). "The Influence of Byron", *Texas Review*, 9(3), s. 170-196.
- Kara, Ö. T. (2010). "Toplumsal Olayların Etkisiyle Gelişen Üç Büyük Akımın Türk ve Dünya Edebiyatındaki İzleri", *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 2(2), s. 73-97.
- Karam, S. (2014). "The Political Dimension of Byron's 'An Ode to the Framers of the Frame Bill'", *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 41, s. 157-164.
- Karlsson, I. (2006). "The Turk as a Threat and Europe's 'Other'", *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 15(1), s. 62-72.
- Kızıltoprak, A. A. T. (2019). "Türk Karşısı Siyasal Bir Kanaat Önderi Olarak Lord Byron" [https://www.researchgate.net/publication/349867683\\_TURK\\_KARSITI\\_SIYASAL\\_BIR\\_KAN\\_AAT\\_ONDERI\\_OLARAK\\_LORD\\_BYRON](https://www.researchgate.net/publication/349867683_TURK_KARSITI_SIYASAL_BIR_KAN_AAT_ONDERI_OLARAK_LORD_BYRON). Erişim tarihi 10.04.2023
- Lindberg, J. D. (1968). "Literature and Politics", *The Bulletin of the Rocky Mountain Modern Language*, 22(4), s. 163-167.
- Marks, P. (2012). "Introduction: Pushing the World in Certain Directions", *Literature and Politics: Pushing the World in Certain Directions* içinde, Marks, P., ss 1-11, UK: Cambridge Scholar Publishing.
- Masters, E. L. (1915). "What Is Poetry" *Poetry*, 6(6), s. 306-308.
- McCarthy, Jr. W. M. H. (1934). "Byron and the Cause of Greek Independence: reflections upon an unpublished letter of Byron, recently acquired through the Library Associates", *The Yale University Library Gazette*, 8(3), s. 100-104.
- McGann, J. J. (1982). "Romanticism and Its Ideologies", *Studies in Romanticism*, 21(4), s. 573-599.
- Minta, S. (2003). "Review: Changing Faces: Byron's Life and Work", *The Cambridge Quarterly*, 32(4), s. 389-395.
- Murphy, W. P. (1978). "Oral Literature", *Annual Review of Anthropology*, 7, s. 113-136.
- Mutlu, B. (2017a). "Aristoteles'te 'Poetik Sanat'ın Doğası ve Rasyonel Sınırları", *Dört Öğe*, 5(11), s.131-152.
- Mutlu, B. (2017b). "Platon'da ve Platon Öncesi Metinlerde Mimesis", *Art-Sanat Dergisi*, 8, s. 9-34.
- Nehamas, A. (1986). "What an Author Is", *The Journal of Philosophy*, 83(11), s. 685-691.
- Nietzsche, F. (2018). *Neden Bu Kadar Akıllıyım?*, çev. Selin Cam Cemgil, İstanbul: Zeplin.
- O'Donnell, C. (2010). "Literature and Politics in the Early Republic: Views from the Bridge", *Journal of the Early Republic*, 30(2), s. 279-292.
- Ozansoy, E. (2003). Lord Byron Yunanistan'da: Byron'un 19. Yüzyıl Çağdaş Yunan Kültürü Etkisi", *Litera: Dil Edebiyat Kültür Araştırmaları Dergisi*, 15, s. 21-38.

- Partee, M. H. (1970). "Plato's Banishment of Poetry", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 29(2), s. 209-222.
- Penn, V. (1936). "Philhellenism in England II", *The Slavonic and East European Review*, 14(42), s. 647-660.
- Penn, V. (1938). "Philhellenism in Europe, 1821-1828", *The Slavonic and East European Review*, 16(48), s. 638-653.
- Pierce, R. (2003). "Defining Poetry" *Philosophy and Literature*, 27, s. 151-163.
- Poetry Foundation (ty). "Lord Byron (George Gordon)" <https://www.poetryfoundation.org/poets/lord-byron>. Erişim tarihi 24.01.2022.
- Ribeiro, A. C. (2007). "Intending to Repeat: A Definition of Poetry", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 65(2), s. 189-201.
- Rucker, D. (1966). "Plato and Poets", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 25(2), s. 167-170.
- Stecker, R. (1996). "What Is Literature", *Revue Internationale de Philosophie*, 50(198), s. 681-694.
- Thomas, R. (2003). "Performance and Written Literature in Classical Greece: Envisaging Performance from Written Literature and Comparative Contexts", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 66(3), s. 348-357.
- Todorov, T.;Lyons, J. (2007). "What Is Literature For?", *New Literary History*, 38(1), s. 13-32.
- Wallenstein, B. (1975). "Review: Poetry and Politics", *Contemporary Literature*, 16(3), s. 397-402.
- Wellek, R. (1949). "The Concept of 'Romanticism' in Literary History. I. The Term 'Romantic' and Its Derivatives", *Comparative Literature*, 1(1), s. 1-23.